

В.І. ДОВГАЛЮК

*(Хмельницька державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту кормів та сільського господарства Поділля
Національної академії аграрних наук України
с. Самчики, Старокостянтинівський р-н, Хмельницька обл., Україна)*

Обґрунтування потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю в лісостепу України

Оцінено сучасний стан матеріально технічного забезпечення державного підприємства дослідного господарства "Пасічна", обґрунтовано загальну нормативну потребу інвестицій в основний капітал для забезпечення ефективного виробництва продукції хмелярства. На думку автора, розроблення науково-обґрунтованих норм потреби інвестицій допоможе вирішити проблему технологічного переоснащення галузі хмелярства.

У статті розкрито методичні засади визначення потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю. Встановлено нормативну потребу інвестицій в основний капітал та нормативну капіталомісткість хмелю для умов Лісостепу України.

Ключові слова: *інвестиції, основний капітал, хміль, капіталомісткість, нормативи питомих капітальних вкладень.*

В.И. ДОВГАЛЮК

*(Хмельницкая государственная сельскохозяйственная опытная станция
Института кормов и сельского хозяйства Подолья
Национальной академии аграрных наук Украины
с. Самчики, Старокостянтиновский р-н, Хмельницкая обл., Украина)*

Обоснование потребности инвестиций в основной капитал на производство хмеля в лесостепи Украины

Оценено современное состояние материально-технического обеспечения государственного предприятия опытного хозяйства "Пасечная", обоснованно общую нормативную потребность инвестиций в основной капитал для обеспечения эффективного производства продукции хмелеводства. По мнению автора, разработка научно обоснованных норм потребности инвестиций поможет решить проблему технологического переоснащения отрасли хмелеводства.

В статье раскрыты методические основы определения потребности инвестиций в основной капитал на производство хмеля. Установлено нормативную потребность инвестиций в основной капитал и нормативную капиталоемкость хмеля для условий Лесостепи Украины.

Ключевые слова: *инвестиции, основной капитал, хмель, капиталоемкость, нормативы удельных капитальных вложений.*

Grounds for Necessity of investing into Hop Manufacture in Forest-Steppe of Ukraine

The author has estimated the current state of public experimental farm 'Pasichna' logistics and substantiated the general normative requirements of investing into the fixed capital for effective manufacture of hop. In his opinion, development of science-based norms of the necessity to make investments will help solve the problem of technological upgrade of hop industry.

Methodological basis of definition of requirement of investments into the fixed capital on hop manufacture are covered in the article. The standard requirement of investments into the fixed capital and the standard capital intensity of hop for the forest-steppe areas of Ukraine have been established.

Keywords: investments, fixed capital, hop, capital intensity, specifications of specific capital investments.

Постановка проблеми. На сесійному засіданні Загальних зборів Національної академії аграрних наук України, яке відбулося 29 березня 2012 року, у доповіді її Президента зокрема відзначалось, що для формування матеріально-технічної бази аграрного сектору необхідно інвестувати до 2017 року понад 230 млрд. грн. [6, С. 7]. Для організації науково-інноваційної діяльності на регіональному рівні створено сім зональних науково-інноваційних центрів.

Першочерговими завданнями, які повинні розв'язувати дані центри, мають бути: проведення незалежної оцінки стану та перспектив розвитку економіки в зоні своєї діяльності; розроблення пропозицій з удосконалення структури АПК і загальної стратегії розвитку; організація підготовки прогнозів інвестиційно-інноваційного розвитку АПК регіонів [6, С. 12].

Хмелярство є однією з найбільш трудомістких галузей рослинництва. Витрати праці на виробництво хмелю-сирцю складають до 3200 люд.-год./га. При цьому питома вага ручних операцій складає 60-75 %. Недостатня механізація процесів у хмелярстві обумовлюється складністю використання машин, пов'язаною з агробіологічними особливостями культури та наявністю на плантаціях шпалери. Механізоване збирання зменшує трудові витрати до 400 люд.-год./га. [7, С. 54].

Тому для вирішення проблем технічного оснащення виробничих процесів у хмелярстві, будівництва та реконструкції хмільників необхідні науково обґрунтовані нормативи потреби інвестицій в основний капітал.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання потреби та забезпеченості хмелегосподарств основними засобами постійно знаходились і знаходяться у полі зору вітчизняної економічної науки. Теоретичні, методологічні, методичні та

прикладні аспекти визначення потреби в основних засобах на виробництво продукції хмелярства досліджені та опубліковані у наукових працях вітчизняних учених економістів-аграрників. Вагомий внесок у дослідження цих проблем зробили: Л.І. Васильок, М.І. Герун, Н.Ю. Зотько, М.Г. Ковтун, Т.В. Косарева, В.С. Кудинський, М.М. Могилова, Г.М. Підлісецький, Ю.І. Савченко.

Ми поділяємо думку науковців ННЦ "Інститут аграрної економіки", які стверджують, що: "Науково обґрунтована потреба в основних виробничих засобах повинна відповідати таким вимогам:

- мати відповідну методичну основу, порядок поетапної розробки та економічного обґрунтування з метою їх використання на різних рівнях управління виробництвом;

- базуватися на достовірній статистичній інформації і матеріалах первинного обліку, проектно-конструкторських даних конкретних видів засобів праці щодо їх продуктивності та вартості за одиницю потужності;

- максимально враховувати особливості природно-економічних зон, можливості матеріально-технічного забезпечення, рівень цін, інвестиційну політику, питоми капітальні вкладення на нове будівництво і реконструкцію виробничих об'єктів;

- характеризувати поелементну структуру основних виробничих засобів та їх загальний розмір, який забезпечує сільськогосподарським підприємствам достатній рівень виробництва продукції, її конкурентоспроможність та ефективність" [3, С. 5].

Удосконалення методики аналізу й оцінки матеріальних і земельних ресурсів, обґрунтування засад амортизаційної політики, потреби аграрного сектору в основних засобах досліджували Г.М. Підлісецький та М.М. Могилова. Водночас, як вважають ці автори, "метою наступних досліджень є розробка пропозицій щодо забезпечення оновлення та

відтворення основних засобів сільськогосподарського призначення, стимулювання розвитку ринку технічних засобів на основі оцінки сучасного стану матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки України, дослідження вітчизняної практики й зарубіжного досвіду амортизаційної та технічної політики" [5, С. 80].

Розглядаючи основні підходи відродження галузі хмелярства, Ю.І. Савченко та М.Г. Ковтун наголошували, що для стабілізації та подальшого розвитку хмелярства, серед інших заходів, потрібно: залучити до розвитку галузі внутрішніх інвесторів; створити матеріально-технічну базу, обслуговуючу інфраструктуру [8, С. 32]. Дана проблема залишається актуальною і сьогодні.

Отже, проведені вченими-економістами наукові дослідження є ґрунтовними, але все ж існує необхідність більш глибоких досліджень даної проблеми, особливо стосовно потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю в Лісостепу України.

Беручи до уваги зазначені проблеми, **метою статті** є визначення нормативної потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю в Лісостепу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю – це науково обґрунтовані вартісні питомі розміри будівель, споруд, передавальних пристроїв, машин та обладнання, транспортних засобів, багаторічних насаджень, вимірювальних приладів, інвентаря, інструментів, інших видів основних засобів на одиницю насаджень у плодоносному віці, 1 тону продукції залежно від рівня урожайності хмелю.

Нами проведено обґрунтування потреби інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю на прикладі державного підприємства дослідного господарства "Пасічна" інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук України (далі ДП ДГ "Пасічна"). Площа хмільників базового господарства, за 2011 рік, складала 49 гектарів, в т. ч. насаджень у плодоносному віці 47 гектарів (в середньому за останні 7 років – 35 га).

Аналіз стану основних засобів базового господарства показав, що основний капітал господарства зношений на 53 %, із них 16 % повністю амортизованих основних засобів. Коефіцієнт зносу багаторічних насаджень становить 0,59. Це означає, що лише 41 % хмільників придатні для експлуатації в процесі господарської діяльності.

Щороку на виробництво хмелю виділяються як власні так і залучені ресурси. За останні шість років в галузь інвестовано майже 18,5 млн. грн., із них 67 % власних фінансових ресурсів і 33 % бюджетних інвестиційних асигнувань. При цьому капітальні інвестиції склали лише 7 відсотків. Зрозуміло, що цих коштів замало для проведення розширеного виробництва.

В даний час в галузі хмелярства спостерігається парадоксальна ситуація. З однієї сторони, хмелярство має низькі показники фондоозброєності і оплати праці. З другої, галузь має кращі показники норми рентабельності: в середньому за останні п'ять років норма рентабельності галузі хмелярства складала 9,1 %, в цілому по господарству – 5,5 %. Причини такого стану легко пояснити, але важко подолати. Сучасний стан матеріально-технічного забезпечення галузі хмелярства набагато нижчий технологічної потреби, і ця недостача виробничих потужностей, поступаючи у знаменник показника норми рентабельності, впливає на збільшення його рівня.

Як вважають вчені із ННЦ "Інститут аграрної економіки" мінімальна норма прибутку при виробництві сільськогосподарської продукції, повинна становити 15 %, що у 1,7 рази вище досягнутого рівня галузі хмелярства.

Разом із тим, навіть при досягненні такого рівня, як стверджує академік Б.І. Пасхавер, "реальное благополучие отрасли определяется не нормой рентабельности или прибыли как потенциальным фактором накопления и инвестиционной привлекательности, а фактическим объемом активов. В этом плане важнейшим показателем капиталобеспеченности служит фондовооруженность труда, или, иными словами, стоимость рабочего места" [4, С. 147]. На початок 2012 року вартість робочого місця в базовому господарстві складала 100,7 тис. грн., а в галузі хмелярства лише 70 тис. грн. Таким чином можна стверджувати, що галузь хмелярства знаходиться в гіршому стані порівняно із іншими галузями сільськогосподарського виробництва.

Низька вартість робочого місця зменшує потребу висококваліфікованої праці і тим самим знижує вартість робочої сили. Про це свідчить середньомісячна заробітна плата: в середньому по господарству у 2011 році вона становила 2628 грн., а в галузі хмелярства лише 1697 грн. Тут потрібно відмітити, що затрати праці на виробництво хмелю в господарстві, у цьому ж році, склали 787 люд.-год./га, це у два рази менше ніж було у 2004 році, однак майже у два рази більше ніж при механізованому збиранні. Отже, можна говорити про те, що галузь хмелярства потребує додаткових інвестицій в основний капітал.

Потреба в багаторічних насадженнях для основних засобів виробництва галузі хмелярства обрахована виходячи із вартості 1 га насаджень і характеризує питомі капітальні вкладення на відповідну площу (оплата праці, посадковий матеріал, добрива, отрутохімікати, паливо, амортизація, поточний ремонт і техдогляд, інші витрати) за період їх формування. В капітальні затрати на створення багаторічних насаджень включається вартість шпалери. Нормативи питомих капітальних вкладень на створення хмільників наведено у таблиці 1.

Нормативи питомих капітальних вкладень на створення хмільників, станом на 2011 р.
(тривалість створення хмільників – 1 рік)*

Тип шпалери	Нормативи на 1 га, грн.		
	всього	у тому числі	
		насаджень	шпалери
Комбінована	152813	59525	93288
Залізобетонна	161215	59525	101690
Дерев'яна	149936	59525	90411

*Джерело: Складено за даними: Методичні рекомендації з експертної оцінки майна у підприємствах АПК / Підлісецький Г. М., Герун М. І., Могилова М. М. та ін. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. - С. 89; Індекс інфляції (Україна) – <http://currency.in.ua/index/infl/>

Строки експлуатації хмелешпалери: дерев'яної – 15 років, комбінованої – 15-20 років, залізобетонної – 40 років. Експлуатація насаджень – 12-15 років.

Схема розміщення за типами шпалери комбінованої, залізобетонної, дерев'яної 3 м х 1 м.

При використанні нормативів після 2011 року враховуються індекси інфляції, які визначає Держкомстат України.

Відновну вартість хмільників визначають множенням укрупненого показника вартості 1 га даного виду насаджень на їхню площу.

Вартість інших основних засобів, які приймають участь у виробничому процесі, розрахована виходячи із питомої ваги їхньої вартості у загальній сумі основних виробничих засобів, що склалися на підприємстві на початок 2012 року (див. рис. 1).

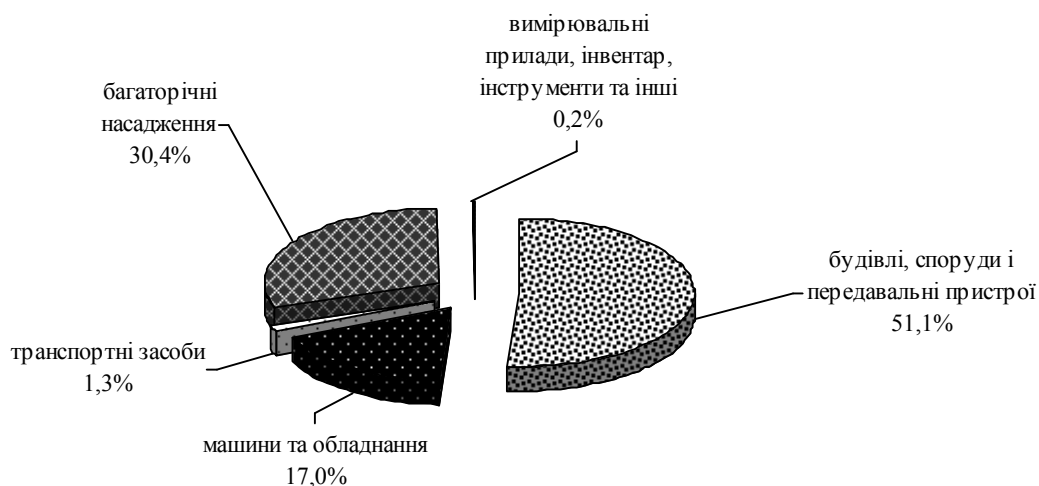

Рис. 1 Структура основного капіталу галузі хмелярства*

*Джерело: розраховано за даними бухгалтерського обліку ДП ДГ «Пасічна»

Використовуючи фактичні дані щодо структури вартості основних засобів виробництва та питомі капітальні вкладення на створення насаджень хмільників, визначена загальна нормативна потреба основних засобів виробництва і нормативна потреба кожного виду основних засобів, на один гектар насаджень у плодоносному віці, при середній урожайності, що отримана за останні сім років.

Нормативна потреба основних засобів на виробництво хмелю, зокрема, будівель, споруд і передавальних пристроїв, машин та обладнання, транспортних засобів, вимірювальних приладів, інвентаря, інструментів тощо коригується на рівень урожайності.

Основні засоби виробництва на 1 т продукції (капіталомісткість) обраховано шляхом ділення

нормативної вартості основних засобів виробництва що припадають на 1 га насаджень у плодоносному віці, на обсяг урожайності.

Нормативна потреба інвестицій в основний капітал та капіталомісткість хмелю наведена в таблиці 2.

Науково обгрунтовані вартісні обсяги інвестицій в основний капітал сприятимуть поліпшенню інвестиційної діяльності при формуванні матеріально-технічної бази хмелегосподарств.

Разом із тим порівняння науково обгрунтованої капіталомісткості хмелю з фактичною дозволить визначити обсяги інвестицій на формування основного капіталу при обгрунтуванні інвестиційних проектів.

Таблиця 2

Нормативна потреба інвестицій в основний капітал для Лісостепу України на гектар насаджень і тону продукції, станом на 2011 р., грн*

Культура	Урожайність, ц з 1 га насаджень у плодоносному віці	Основні засоби виробництва на 1 га насаджень у плодоносному віці	у тому числі					Основні засоби виробництва на 1 тону продукції
			будівлі, споруди і передавальні пристрої	машини та обладнання	транспортні засоби	багаторічні насадження	вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та інші	
Хміль	10	164568	77156	25674	1915	59525	298	164568
	13	196080	100303	33376	2489	59525	387	150831
	19	259106	146597	48780	3638	59525	566	136372
	22	290618	169744	56482	4212	59525	655	132099
	25	322131	192890	64185	4787	59525	744	128852

* Джерело: Власні дослідження

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні **висновки**:

- Для стабілізації та подальшого розвитку хмелярства, серед інших заходів, потрібно залучити до розвитку галузі внутрішніх інвесторів; створити матеріально-технічну базу, обслуговуючу інфраструктуру.

- Потреба інвестицій в основний капітал на виробництво хмелю – це науково обгрунтовані вартісні питомі розміри будівель, споруд, передавальних пристроїв, машин та обладнання, транспортних засобів, багаторічних насаджень, вимірювальних приладів, інвентарю, інструментів, інших видів основних засобів на одиницю насаджень у плодоносному віці, 1 т продукції залежно від рівня урожайності хмелю.

- Капіталозабезпеченість галузі хмелярства нижча, порівняно із іншими галузями сільськогосподарського виробництва і потребує додаткових інвестицій в основний капітал.

- Обраховані нами науково обгрунтовані вартісні обсяги інвестицій в основний капітал сприятимуть поліпшенню інвестиційної діяльності при формуванні матеріально-технічної бази хмелегосподарств.

Мета наших наступних досліджень - порівняти науково обгрунтовану капіталомісткість хмелю з фактичною, що, на нашу думку, дозволить визначити обсяги інвестицій на формування основного капіталу при обгрунтуванні інвестиційних проєктів.

4 Список використаних джерел

1. Индекс инфляции (Украина) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/>.

2. Методичні рекомендації з експертної оцінки майна у підприємствах АПК / [Г.М. Підлісецький, М.І. Герун, М.М. Могилова та ін.]. – К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2005. – 221 с.

3. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / [Л.І. Васильок, М.І. Герун, Н.Ю. Зотько та ін.]. – К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2009. – 78 с.

4. Пасхавер Б.И. Аграрное ценообразование: требования и возможности совершенствования / Б.И. Пасхавер // Економіка АПК. – 2011. - № 2. - С. 147-150.

5. Підлісецький Г.М. Напрями наукових досліджень проблем відтворення та ринку основних засобів сільського господарства / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2011. - № 7. - С. 76-80.

6. Підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2011 р. та основні завдання на перспективу: Доповідь Президента Національної академії аграрних наук України академіка НААН М.Д. Безуглого на Загальних зборах НААН 29 березня 2012 р. // Вісник аграрної науки. – 2012. - № 4. - С. 6-15.

7. Програма розвитку хмелярства на 2011 – 2015 роки (проєкт) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=explorer&chrome=true&srcid=0B7iSgtOTmRt-ZjU1MDRmODItNzYwNS00OTk1LWUyMDgtMjc5Mjg1Yjk0MTNj&hl=uk>.

8. Савченко Ю.І. Проблеми сучасного хмелярства / Ю.І. Савченко, М.Г. Ковтун // Вісник аграрної науки. – 2003. - № 11. - С. 29-32.